

ПАНЕЛЬ 1. КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-340-1-1>

Бистрюков Д. В.,

*студент кафедри журналістики та видавничої справи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*

*Науковий керівник: **Куцевська О. С.,***

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
завідувач кафедри журналістики та видавничої справи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»*

МЕДІАПРОСТІР ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНСТРУЮВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У КРИМУ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Автономна Республіка Крим – єдиний з регіонів України, який було повністю окуповано з 2014 року. Тотальна русифікація та мілітаризація засобами пропаганди місцевого населення призвела до виникнення на півострові проросійського дискурсу: медіа, освіта, церква, армія, соціальні сфери – все через призму нав'язування та пропагандування того, що факт окупації – «історичне повернення Криму у «родную гавань», підкріплювалося наративами: «Крим завжди був російським та Хрущов зробив історичну помилку».

Подібна інформаційна політика призвела до того, що велика кількість кримських чоловіків всі ці роки без вагань приєднувались до російського військового окупаційного корпусу, який 24 лютого 2022 року за вказівкою влади рф пішов війною на територію України.

Велика проблема – відсутність альтернативного дискурсу. Окупаційна влада сприяла тому, щоб на півострові трансливалась виключно проросійська інформація, щоб витіснити проукраїнську, або альтернативну риторику у Криму. Інформаційна війна у період перших років окупації була не на користь України: росія змогла «легітимізувати» окупацію Криму в очах міжнародної спільноти. Однак навіть і цей факт не допоміг змінити міжнародне право: ніякий міжнародно-політичний альянс не ратифікував право росії на Крим і вважає цю територію – окупованою територією України. Зухвалість та ефективність інформаційної політики росії щодо Криму відзначив тодішній Верховний головнокомандувач союзними військами НАТО Генерал

Філіп Брідлов, який розцінив ведення росією інформаційною операцією задля легалізації дій окупаційних військ у Криму, як «найдивовижнішу інформаційну битву, яку можна було б побачити в історії інформаційної війни» [1].

Повномасштабне вторгнення, яке розпочалось у 2022 році, інформаційно не дало успіху росії. Напад росії на Україну у багатьох країнах світу розцінили як напад на демократію та цінності свободи людини, народу. Росіяни після 24 лютого 2022 року не намагались налагодити ефективну комунікацію з іншими країнами, бо в світі одразу зрозуміли наміри кремля – прекратити існування української нації, знищити, або привласнити чужий народ.

Український уряд, зокрема Володимир Зеленський, протягом останніх півтора роки активно виступають в медіа, тим самим, створюючи умови для ефективної комунікації, у тому числі, посилюючи питання кримського півострова та його важливості повернення Україні. Це питання не тільки визволення території, а ще й захист корінних народів – кримли (кримські татари), кримчаків та караїмів, які під постійним тиском окупаційної влади.

Громадяни, які перебувають у Криму та розуміють свою належність до українського народу, за останній рік активно вступають у ряди партизан, як наприклад, у рух «Жовта стрічка», члени якого ведуть активну інформаційну політику та заважають діям російської армії в Криму.

Варто зауважити, що проблема комунікативного взаємозв'язку між медіапростором, який є інструментом для конструювання та формування суспільної свідомості та мешканцями Криму у період повномасштабної війни, їх вплив один на одного належним чином науковцями не досліджена, що й зумовлює актуальність нашої наукової розвідки. Під час розгляду теми та написанні тез доповіді був використаний метод теоретичного узагальнення. Щоб зробити висновок, було досліджено популярні українські та міжнародні медіа-ресурси на наявність кримської тематики: про що кажуть в контексті деокупації регіону та які спікери розповідають про ситуацію в окупації.

Спершу треба визначитись з поняттям «суспільна свідомість». Розглянемо це на основі визначення суспільної свідомості українськими філософами 21 століття Л. Губельським, І. Надольним, В. Андрущенком та іншими: «Суспільна свідомість – це сукупність ідеальних форм (понять, суджень, поглядів, почуттів, ідей, уявлень, теорій), що охоплюють і відтворюють суспільне буття, яке має людство і суспільна історія, вироблена в процесі освоєння» [2, с. 368, 369].

Повернення Криму у склад України є складним завданням у військовому значенні, однак за півтора роки війни дискурс змінився.

Будь-яка проривна подія: внутрішня та зовнішня політика України, заяви українських та міжнародних політиків, контрнаступ Збройних Сил України (ЗСУ), провали російської армії та дії українських військ у Криму, зокрема, удари по об'єктам військового значення росіян викликають багато суперечливих думок у населення: мешканці, які перебувають на півострові розуміють, що на них впливають як дії російської, та і дії української влади. Цим і зумовлено різні вектори дискурсу: проукраїнська частина населення починає активніше підтримувати Україну, у той же час серед росіян та колаборантів є нерозуміння всієї картини перебігу подій.

Журналістка з Криму Лариса Волошина пропонує поділяти мешканців, які перебувають під час окупації на півострові на наступні групи: перша група – «Яка різниця?»: ті, хто поверхово поставився до окупації Криму у 2014 році, однак сприятливо ставляться до України зараз. Для них це можливість повернути суб'єктність. Друга група – «колаборанти»: частина, яка пішла на службу до окупаційної влади – або втекла з регіону, або розмірковує над своїм правовим становищем, тобто можливістю виправдати свої вчинки перед українською владою у випадку повернення конституційного ладу та реабілітуватись в очах українців. Третя група – «колоністи-окупанти»: журналістка визначає цю групу, як одну з найцікавіших, бо ці люди знаючи всю правду про захоплення Криму та неминучу деокупацію у майбутньому, продовжували далі діяти в інтересах кремля. Вони купляли нерухомість та планували плани на майбутнє на півострові, допоки не стикнулися з реаліями війни та прильотом по Криму у тому числі [3].

Українські ЗМІ майже недоступні в Криму – окупаційна влада та «Роскомнагляд» обмежують доступ до альтернативної інформації. Здебільшого вся інформація транслюється російськими пропагандистськими каналами трансляції інформації. Єдине джерело, звідки можна отримувати різну інформацію без перепон на території Криму – соціальні мережі (Telegram, YouTube, Viber, «ВКонтакте») та «Однокласники» – останні дві заборонені в Україні).

В українському медіапросторі в контексті Криму виступають спікери здебільшого представники кримськотатарського народу та представники законної з точки зору українського законодавства кримських органів влади, зокрема Рефат Чубаров – глава Меджлісу кримсько-татарського народу, Таміла Ташева – постійна представниця президента України в АР Крим, Денис Чистіков – заступник постійного представника президента України в АР Крим, Ескендер Барієв – член Меджлісу кримськотатарського народу, голова Кримськотатарського Ресурсного Центру, координатор руху Liberate Crimea, Алім Алієв – український журналіст та правозахисник.

В суспільну свідомість вкладається думка не просто про деокупацію Криму, а ще й вирішення етнічного та релігійного питання: репресії по відношенню до представників кримськотатарського народу, мусульман, політв'язнів. Цю думку продукує і Володимир Зеленський, зокрема на саміті Ліги арабських держав 19 травня 2023 року в складі делегації був Мустафа Джемільев – лідер кримськотатарського народу, бо в пріоритеті стояло питання захисту кримськотатарського народу [4].

Один з популярних нарративів росіян: «Крим завжди був російським». Тому, на противагу пропаганді, популярним стає історичний контент. Наприклад, авторський контент історика Владлена Мараєва «Історія без міфів», зокрема контент, пов'язаний із історією Криму нараховує в середньому 5 мільйонів переглядів на каналі. Саме популярне відео – «путінський міф про даровані Крим і Донбас // Історія без міфів» [5] нараховує близько 1 300 000 переглядів.

У висновку можна відзначити, що тенденція на український контент серед мешканців окупованого Криму зростає. Українські ЗМІ доносять альтернативну інформацію, наводивши якісні та чіткі аргументи в противагу російським пропагандистським нарративам, тим самим, вони стають інструментом формування суспільної свідомості громадян. Інформація стає не просто джерелом, а можливістю замислюватись над майбутнім півострова, а саме – реінтеграцією в українське середовище.

Список використаних джерел:

1. Sanovich S. Computational propaganda in Russia: the origins of digital misinformation / Sergey Sanovich // Oxford Computational Research Project. 2017. URL: <https://demtech.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/12/2017/06/Comprop-Russia.pdf> (дата звернення: 19.10.2023).

2. Філософія: навчальний посібник / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. Київ : Вікар, 2010. 455 с.

3. Лариса Волошина. Кримчани зараз: Вони настільки втомилися від окупантів, що почали підтримувати Україну? / YouTube: Espresso.TV / URL: https://www.youtube.com/watch?v=L_oscoO3E18&t=2s, (дата звернення: 19.10.2023).

4. Прибув до Саудівської Аравії. Виступлю на саміті Ліги арабських держав. Зустрінуся зі Спадкоємним принцом Мухаммадом бін Салманом аль-Саудом та проведу інші двосторонні переговори / Telegram: Zelenskiy / Official / URL: https://t.me/V_Zelenskiy_official/6267 (дата звернення: 19.10.2023).

5. путінський міф про даровані Крим і Донбас / YouTube: Історія Без Міфів / URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FAoc2X-rmxg&list=PLz309URAQeSweBIJyXZZZsa5NVmeKooEM&index=17> (дата звернення: 19.10.2023).